

Gode råd om gamle huse

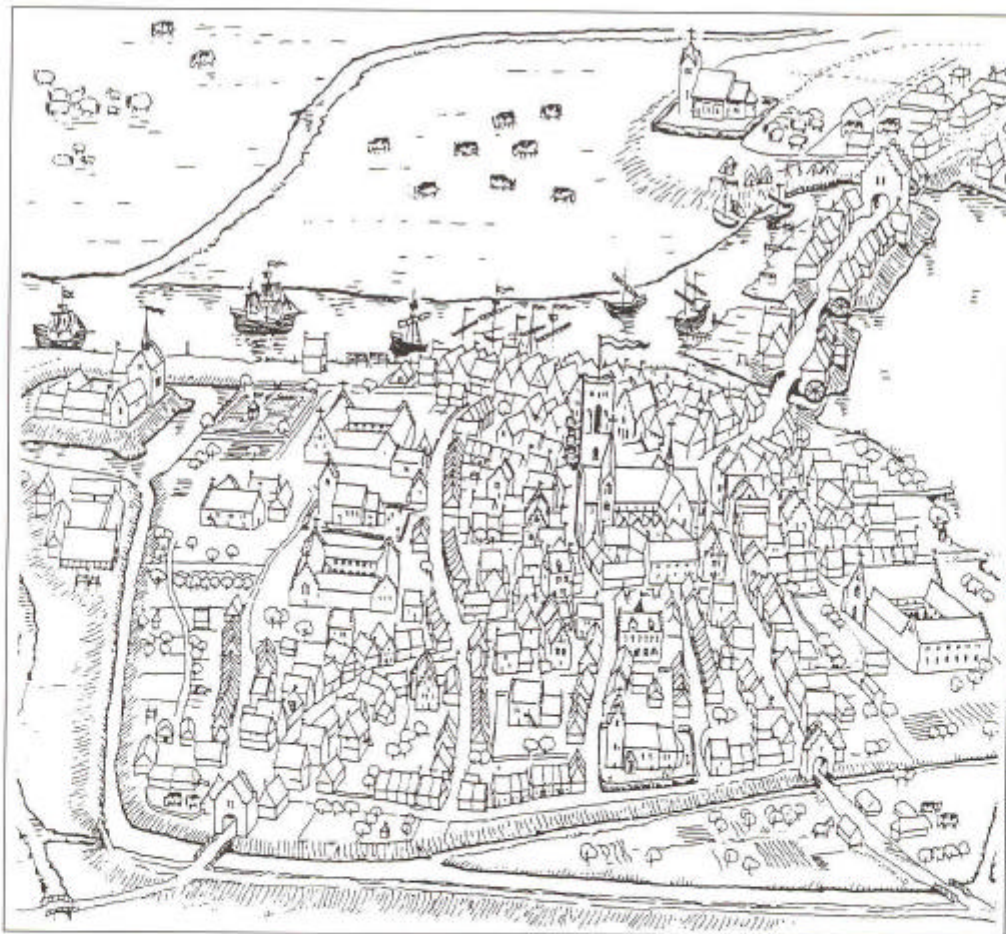
RIBE

**Vejledning om vedligeholdelse og
istandsættelse af gamle huse i Ribe bykerne.**

**udarbejdet af Ribe Kommunes Tekniske Forvaltning
1997**

INDHOLD

INDLEDNING	1
ARKITEKTUREN	2
NY- OG TILBYGNING, NEDRIVNING	3
TAGE OG SKORSTENE	4
TAGVINDUER OG KVISTE	6
DØRE OG PORTE	8
VINDUER	10
GESIMSER OG FACADEDEKORATIONER	12
VEDLIGEHOELDELSE OG REPARATION	13
MATERIALER OG KONSTRUKTIONER	14
OVERFLADER OG FARVER	15
UDENDØRSAREALER	16
LITTERATURLISTE	

I 1200-årene finder en storslået byplanlægning sted i Ribe. Der opføres en dæmning tværs over ådalen, og ved denne anlægges "Kongens Mølle", i dag frislusen. Syd om byen graves en kanal, Stampemøllestrømmen, med en dæmning på ydersiden, Damvej, og kanalen forbindes med Riberhus' voldgrave. Tegning af Peter Dragsbo til bogen "Ribe i tusind år".

INDLEDNING

I Ribe har vi en lang tradition for bevaring. Allerede i 1899 blev Ribe Turistforening stiftet med det formål at arbejde for bevaringen af byens enestående historiske præg. Og i 1963 lod byrådet tinglyse en bestemmelse på mere end 550 ejendomme i 1. grundkreds, den gamle bykerne, hvorefter bebyggelsens ydre fremtræden ikke må ændres uden særlig tilladelse fra byrådet. Området er i 1989 med en lokalplan udvidet med Kurveholmen og Slotsbankekarveret, som det er vist på bykortet. Imellem disse ejendomme er også 122 bygninger, der siden 1918 er fredet efter Bygningsfredningsloven på grund af deres kulturhistoriske og arkitektoniske værdier. Selvom de enkelte bygninger i mange tilfælde ikke er gamle i forhold til byen Ribes alder, udgør de et betydningsfuldt element i det middelalderlige by-

Der skal skriftligt søges om alle bygningsændringer, både på bygningens forside og bagside, herunder bl.a.:

- * Udskiftning af tagdækning, tagrender, nedløbsrør og sålbænke.
- * Udskiftning/ændring af vinduer og døre.
- * Isætning af termoruder/andre rudetyper.
  - * Ændring af gesimser, sokkel o. lign.
- * Fjernelse eller ændring af skorstenspiber.
- * Ændring af farver og facadebehandling.
  - * Udskiftning af trapper og trappesten.
- * Opførelse/ændring af fritstående mure.
- * Opsætning af antenner. Tilladelse til parabolantener gives kun i særlige tilfælde.

Ansøgning skal sendes til
Ribe Kommune,
Teknisk Forvaltning, Bøge Allé 2, 6760 Ribe
telefon: 79 89 89 89.

For fredede bygninger desuden til:
Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen,
Haraldsgade 53, 2100 København Ø,
telefon: 39 27 20 00.

Ribe, Nordens ældste by, har et helstøbt og bevaringsværdigt bymiljø. Dette let genkendelige foto af Overdammen er fra før 1880 (Antikvarisk Samling).

billede. Det er derfor vigtigt, at både de fredede bygninger og de mere almindelige og anonyme huse, bevares og istandsættes omhyggeligt, således at helheden bevares. Dette hæfte henvender sig til folk, såvel ejere, lejere som håndværkere, der står overfor at skulle istandsætte huse i den gamle bykerne. Hæftet indeholder hovedprincipper for, hvordan man bedst muligt vedligeholder og istandsætter sit hus i overensstemmelse med Ribes historie og bymiljø. Hovedformålet er således at genskabe bygningernes historiske udtryk. Teknisk Forvaltning kan tilbyde vejledning og lån fra "Sprosseskassen" i forbindelse med facadeændringer, ligesom det på afdelingen er muligt at få pjecer omkring emnet bevaring. Det er også muligt at få udleveret standardtegninger af bygningsdele så som døre, vinduer og kviste.

Genbrugslager

Ribe Kommune har et lager af brugte byggematerialer, f.eks. teglsten, tømmer, bindingsværk, fyldningsdøre og granittrappesten, som kan bruges i forbindelse med istandsættelse og vedligeholdelse af gamle huse i Ribe.

ARKITEKTUREN

I fordums tid var Ribe et begunstiget handels- og kirkecenter, hvilket domkirken stadig vidner om. I middelalderen var der 16 kirker og klostre, hvoraf kun Sortebrødreklostret (Sankt Catharinæ Kloster) og en del af Korsbrødregård (Bispegården) er bevaret i dag.

Som følge af reformationen blev de fleste klostre nedlagt og funktionerne samlet i Sortebrødreklostret, der herefter fungerede som byens hospital. I 1580 blev Ribe ramt af en storbrand, som hærgede byen.

Ifølge samtidige beretninger blev i alt 213 ejendomme i området mellem åen og Grønnegade /Stenbogade/Hundegade ødelagt, hvorved en stor del af middelalderens byggeri forsvandt. Enkelte pragteksemplarer som Det gamle Rådhus på Von Støckens Plads og Tårnborghuset findes heldigvis stadig i velbevaret stand.

Tårnborghuset opført ca. 1540, radikalt ombygget midt i 1700-tallet, men tilbageført til oprindeligt udseende i 1906 - 08.

I dag er bybilledet i Ribe især præget af klassicismen. Der findes dog stadig repræsentanter for tidligere stilarter som de karakteristiske bindingsværkshuse fra renæssancen. Overklassen byggede fornemme gavlhuse med flere udkragende stokværk og kunstfærdigt udskåret træværk. Men gavlkonstruktionen var sårbar, og de fleste er ombygget med tiden. Enkelte er dog stadig bevaret, som bl.a. på Sønderportsgade 37, medens renæssancens mere ydmyge langhuse eller boder især findes i Slippekvarteret.

Selv om mange bygninger er ombygget gennem tiden, kræver det stor omtanke og respekt for de håndværksmæssige traditioner, hvis der foretages ændringer af eller udskiftninger på den gamle bygningsmasse. En ukritisk modernisering kan gøre en bygning karakterløs og dermed være med til at forringe bymiljøet.

Sønderportsgade 37 er en af de få bindingsværkshuse fra renæssancen, hvor den oprindelige gavl er bevaret.

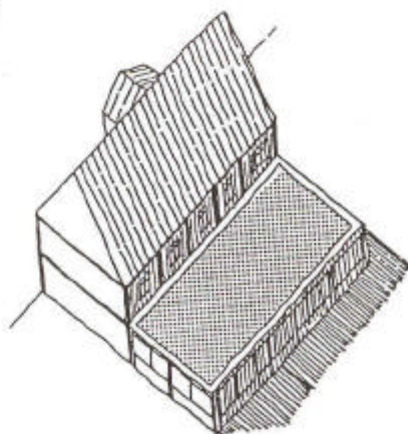
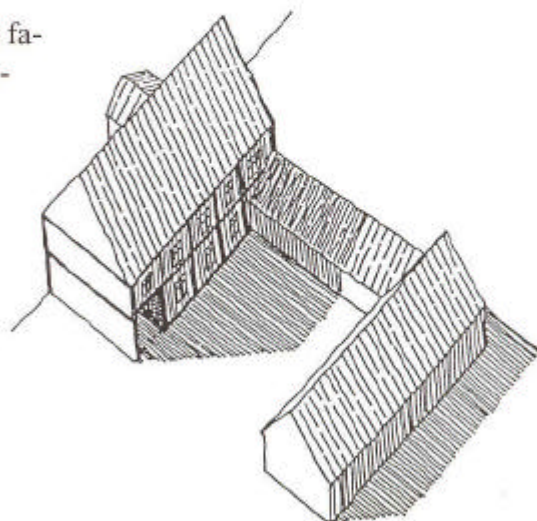
NY- OG TILBYGNING, NEDRIVNING

For at fastholde helhedsindtrykket i gadebilledet er det vigtigt, at placeringen af nye bygninger eller tilbygninger tilpasses hovedhuset og den omkringliggende bebyggelse.

Desuden er facadens proportioner, dvs. højden, længden samt facadens vandrette og lodrette opdeling af stor betydning for helhedsbilledet. Derfor skal ny bebyggelse og tilbygninger udføres med respekt for nabobebyggelsen og underordne sig områdets proportioner, materialevalg og byggeskik.

Tilbygninger skal som hovedprincip udføres som side- og/eller baghus til det eksisterende hus. Andre løsninger, som f.eks. en aftrappet forlængelse af et gavlhus, kan være aktuel. Hvori- mod den såkaldte „skuffeløsning“ ikke kan og bør anvendes i Ribe.

Såfremt en bygning er i meget dårlig stand kan nedrivning komme på tale. Men byrådet kan forhindre at et hus rives ned, hvis det er værdifuldt i sig selv eller for helheden, og vil i alle tilfælde sikre, at det nye hus genopføres som en kopi af det gamle hus.

Tilbygninger er traditionelt blevet udført som side- og baghuse. Det danner naturligt et gårdrum. Den såkaldte skuffeløsning (tegningen til venstre), hvor der bygges bagud fra forhuset, skal derfor undgås.

Ribes gader er karakteristiske ved en varieret bebyggelse. Her ses Skibbroens huse, der danner en charmerende front langs Ribe å. Trods forskelligheden danner de individuelt opførte huse en helhed, med en rolig facadetakt og små facadelængder.

TAGE OG SKORSTENE

Med få undtagelser er røde vingetegl den rigtige tagbelægning på Ribes gamle huse. For at bevare helheden, og da de fleste hustage kan ses fra gaden eller domkirken, skal moderne tagbelægnin-
ger undgås. Der tænkes her på cementtagsten, bølgeeternit, klare bølgeplader eller lignende, der er helt fremmede for de gamle huse.

Tagrender og nedløbsrør i zink, og udluftning i tudsten skal bruges frem for løsninger i nye materialer, som f.eks. plastic. Rygningssten skal nedlægges i almindelig kalkmørtel.

Nogle huse i Ribe er født med sort naturskifertag, hvilket skal bibeholdes.

Tage på garager, carporte, udhuse, havestuer eller tilsvarende sekundære bygninger skal som udgangspunkt udføres i tegl. Er dette ikke muligt pga. taghældning, konstruktion eller størrelse, skal der anvendes sort tagpap, evt. med listetækning. Nyc-
re materialer som bølgeeternit og glasklare bølgeplader skal helt undgås.

Ved om- og nybygninger er det vigtigt at bevare skalken, hvormed tagets nederste del knækkes.

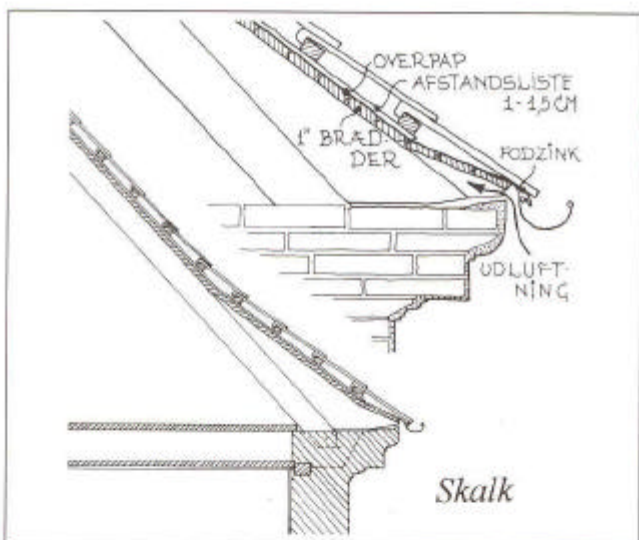
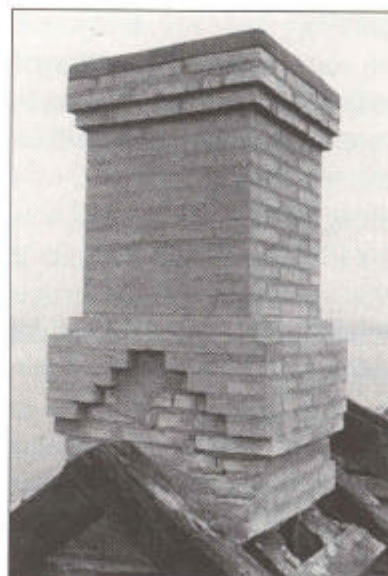
Byens mange tage i tegl og skifer er et flot og imponerende skue.

Skorstenen er en vigtig arkitektonisk del, der fortæller om husets oprindelige brug og antal lejligheder. Derfor skal skorstenen, eller som et minimum skorstenspiben, som hovedregel bevares. Skorstenen kan bruges til en brændeovn eller, såfremt alle ildsteder er nedlagt, som udluftningskanal fra badeværelse og køkken.

Er skorstenen ude af brug, bør den afdækkes for at hindre fugtproblemer. Af hensyn til udseendet bør afdækningen udføres så diskret som muligt. Tilslutningen til taget er almindeligvis blevet løst ved en udkragning, en løsning som bør bevares og anvendes ved opsætning af nye skorstene. Skorstenen skal have samme overfladebehandling som husets facade.

Øverst: Her hvor tagdækningen er fjernet ses tydeligt, hvordan skorstenspiben udkrages. Skorstenens krop skal have samme farve som huset, medens båndene skal have en anden farve. Sammenbygningen af tag og skorsten skal udføres uden synlige inddækninger.

Midt: En vigtig detalje er tagfladens afslutning, opskalkningen, der fører tagbeklædningen ud over muren. Med en stor gesims må skalken føres længere op ad taget for at undgå et for dybt svaj i taget.

Nederst: Sammen med gavle, kviste og tårne tegner skorstenene byens profil.

TAGVINDUER OG KVISTE

De gamle tagvinduer i støbejern forsvinder efterhånden som tagetagerne inddrages til beboelse eller moderniseres. De kan udmærket udskiftes med en nyere type, i samme størrelse og holdt i gammel stil.

Indretning af tagetagen vil ofte betyde, at der er behov for lys enten via et ovenlysvindue eller via en kvist. Hvis et hus konstruktionsmæssigt og æstetisk kan bære en kvist, vil denne løsning blive foretrukket.

Der kan dog også være steder, hvor en ubrudt række af tagflader ikke bør brydes med en kvist, og

hvor et ovenlysvindue bedre kan indpasses. I så tilfælde findes der nye typer i passende størrelser, der på den ene side opfylder kravene til brandudgang fra beboelsesrum, og på den anden side ikke er så store, at de skæmmer huset.

Det er ikke ligegyldigt, hvilken kvist man vælger til sit hus. Kvisten skal passe til huset både i proportioner og udformning.

Vinduerne skal naturligvis også tilpasses husets øvrige vinduer. Det kan f.eks. gøres ved, at kvistvinduet har samme bredde som de øvrige vinduer, men kun er 2/3 så højt.

Øverst: Ved tæt placerede kviste er det vigtigt, at placeringen er afstemt efter vinduestakten i facaden.

Nederst: Kviste med tegltag og murede flunker nærmest vokser ud af tagfladen som en naturlig del af huset.

Øverst: I tagflader mod Domkirken skal store ovenlys undgås.

Nederst: I visse tilfælde vil det være uheldigt at bryde en række sammenhængende tagflader med kviste i forbindelse med en modernisering.

Kvisten kan beklædes med zink, kobber og skifer. I visse tilfælde kan også en lodret bræddebeklædning med gammel keling accepteres. På taget kan lægges zink og kobber eller samme materiale som på hovedhuset, altså tegl eller skifer.

Kviste skal i princippet placeres på tagfladen, således at de følger facadens vinduesfag. Det er dog vigtigt at tage hensyn til tagspærkonstruktionen, da det ellers kan kræve store indgreb i denne.

En kvist bør, af hensyn til det synsmæssige indtryk, placeres mindst tre tagsten fra gavlen og mindst tre tagsten over tagfoden for ikke at "kæntre". Ligesom det er væsentligt, at der er harmoni og balance i bygningens udtryk. En forkert place-

ring af nye kviste kan bringe ubalance og skæmme en ellers velproportioneret bygning.

Den mest almindelige kvisttype er den traditionelle tagkvist med sadeltag eller buet tag. Men også taskekviste og pultkviste er almindeligt anvendte typer. En anden type kvist er front- eller gavlkvisten, som står i plan med facaden. Frontkvisten indgår derfor som en arkitektonisk sammenhængende del af facaden. Det giver klare, men også mere snævre rammer for materialevalg og udformning.

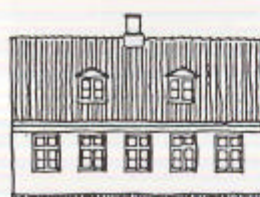
Hvis husets arkitektur ikke kræver en bestemt kvisttype, kan man studere gadens tage og se efter kviste, der vil passe godt til ens eget tag.

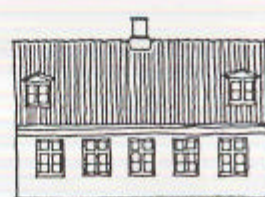
Ubalance

Dynamisk balance

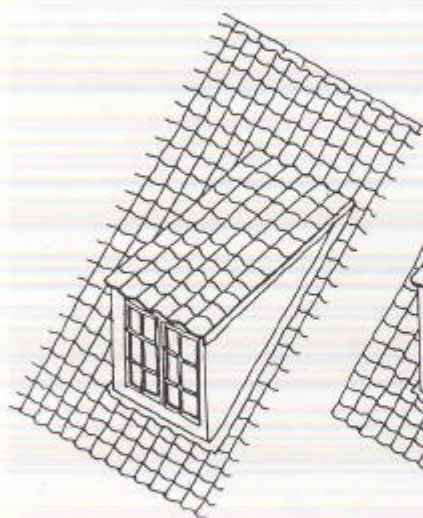

Symmetrisk afstemt

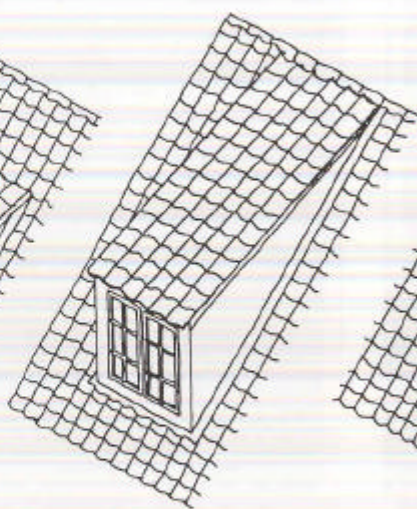

For stor afstand

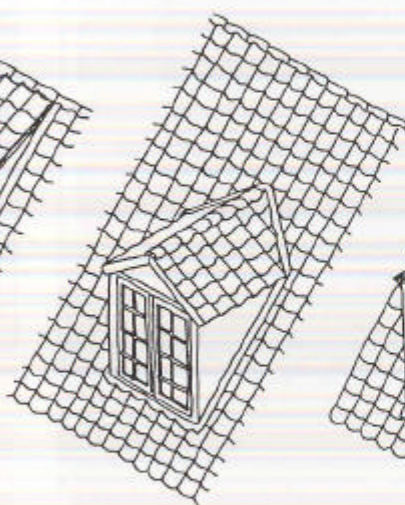
4 eksempler på mere h.h.v. mindre heldige kvistplaceringer

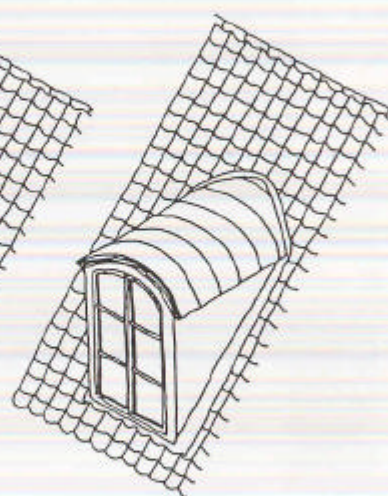
Pultkvist

Taskekvist

Tagkvist med sadeltag

Tagkvist med buet tag

Principskiter af almindelig anvendte kvisttyper, se også side 14

DØRE OG PORTE

Gadedøren er måske facadens vigtigste element, da den markerer indgangen til huset og derfor har en repræsentativ betydning for huset. Derfor er de gamle hoveddøre, ofte fyldingsdøre, kunstfærdigt udført og bemalet med mange fine detaljer.

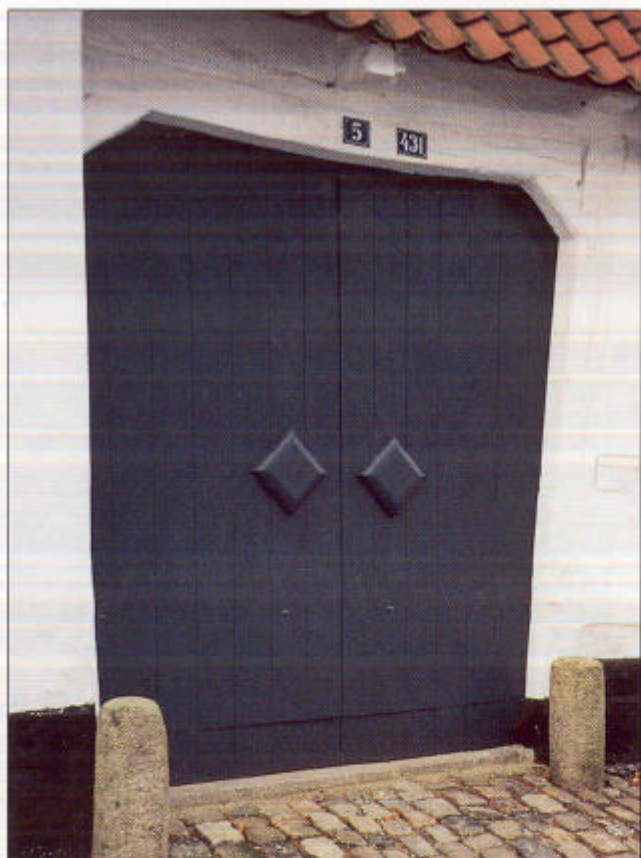
De bør i videst muligt omfang bevares gennem vedligeholdelse og restaurering. Er en gammel dør utæt, kan den ofte med fordel repareres, f.eks. ved at udskifte fodspark eller den nederste del af døren. Det brugte træ er som regel af en bedre kvalitet end nyt, og så er denne løsning billigere. Derfor er det generelt bedre at bruge gammelt træ til reparationer. For at bevare dørenes oprindelige kvalitet må f.eks. fyldinger ikke erstattes med krydsfinerplader el. lign.

Kan den gamle dør ikke reddes, skal den nye dør udformes i overensstemmelse med bygningens ar-

kitektoniske udtryk og tidsmæssige stil. Døren kan evt. udskiftes med en „ny“ gammel dør, f.eks. fra et genbrugslager. Detaljer som beslag, låse, dør-greb el.lign. bør altid bevares i deres oprindelige form.

Bagdøre, køkkendøre og porte er i gamle huse ofte udført som revledøre. Denne type dør er en vigtig del af huset og er med til udefra at fortælle noget om husets indretning. Denne dørtype bør ikke udskiftes med en „fin“ dør, men skal i tilfælde af fornyelse udskiftes med en dør af samme beskedne udseende.

Revledøre skal udføres med lodretstående planker og må ikke beklædes med rillet krydsfinerplade eller andre efterligninger. Døren kan udføres 2-delt som en stalddør evt. med et lille skråtstillet kvadratisk vindue i den øverste del.

Enkel og velbevaret revleport, Fiskergade 5. Porten er to-fløjet, hvilket er den traditionelle og mest korrekte porttype i Ribes gader. Vippeporte tillades ikke ved istandsættelser.

Revledøren med lodretstående planker har altid været almindelig som bagdør, og bør stadig anvendes som sådan. Enkelte steder er dørtypen også brugt som fordør.

En tur gennem byens gader kan blive en spændende oplevelse, hvis man giver sig tid til at betragte bygningerne nærmere. Husene er rige på detaljer og kunstfærdig udsmykning af de enkelte bygningsdele. Her er vist 4 vidt forskellige men også typiske eksempler på hoveddøre, alle skabt til netop det hus, som de er placeret i.

VINDUER

Vinduet er også en vigtig del af huset, da det er åbningerne i den murede facade, der giver huset karakter. Vinduets udformning blev ved husets opførelse tilpasset husets stil. Derfor skal nye vinduer både af kulturhistoriske og æstetiske årsager som hovedregel have samme udformning som de oprindelige vinduer.

Den bedste og tillige den billigste løsning er imidlertid at istandsætte og vedligeholde de gamle vinduer fremfor at udskifte dem.

Ønsker man en bedre isolering af de gamle vinduer, kan man montere forsatsrammer på vinduet. Det er vigtigt at være opmærksom på, at forsatsrammen udføres rigtigt, dvs. med svag udluftning af mellemrummet udefra og tæt forsatsramme indvendigt, for at undgå råd- og svampeangreb.

Er det ikke muligt at istandsætte de gamle vinduer, skal de nye vinduer som hovedregel have de samme formater og sprossedelinger som de oprindelige. En vinduesudskiftning til store termoglas ændrer helt facadens udtryk, hvorved husets stil og karakter forsvinder.

Det samme gælder vinduer lavet af moderne materialer som plastic eller aluminium. Disse løsninger kan derfor ikke bruges i Ribe bykerne.

Trævinduer malet i en dækkende farve vil således altid blive foreskrevet. Ændringer af detaljer som bortskæring af sprosser, fjernelse af vandnæse og lignende ændrer vinduet og husets stil og vil derfor ikke blive tilladt.

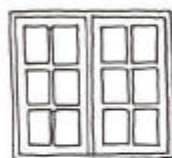
De isoleringskrav, der forlanges af moderne vinduer, skal naturligvis også tilstræbes for de nye vinduer, som sættes i gamle huse.

Smårudede vinduer bliver ikke pæne, hvis de forsynes med termoglas, idet sprosserne bliver alt for kraftige. Derfor må vinduerne udføres med koblede rammer eller med forsatsruder og enkelt glas med kitfals i den yderste ramme.

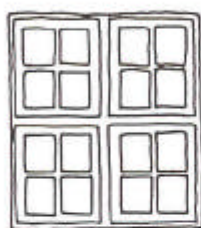
I dannebrogsvinduer uden sprosser kan der derimod godt bruges termoruder, hvis der isættes trekantede glaslister.

Om man vælger en løsning med koblede rammer eller forsatsruder er ligemeget. Det afgørende er, at yderste ramme udføres med eet lag glas i kitfals. Det skal bemærkes, at koblede rammer og forsatsruder har samme isoleringsevne hvad angår kulde, og en bedre isoleringsevne hvad angår støj, i forhold til termoruder.

Sålbænke skal udføres enten som en skrå pudset affasning af muren eller med mursten på fladen.

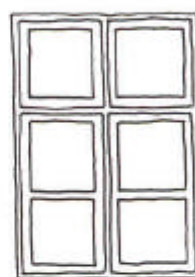
To-rammet sprossvindue, ca. 1700

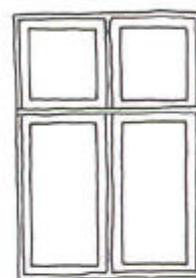
Smårudet korspostvindue, ca. 1725

To-rammet vindue, ca. 1780

Klassicistisk korspostvindue, ca. 1800

Dannebrogsvindue, ca. 1860

Herover vises eksempler på typiske vinduer fra 1700-tallet frem til århundredeskiftet. De første glasruder var meget små og blev monteret i blysprosser. Det gav svage vinduesrammer som måtte stabiliseres med vindjern.

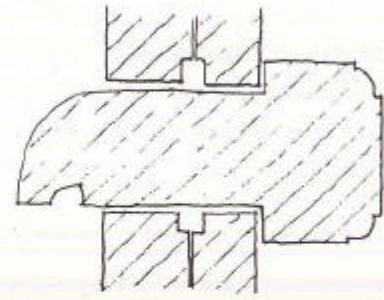
Træsprosser gav rammerne en stabilitet, som sammen med nye teknikker til glasfremstilling gradvist ændrede vinduernes udseende. Op til år 1800 blev de smårudede vinduer efterhånden afløst af to-rammede vinduer kun opdelt med vandrette sprosser. Med klassicismen blev korspostvinduet igen populært, op mod århundredeskiftet endda helt uden sprosser. Hermed fremkom den vinduestype, som stadig kendes som det traditionelle Dannebrogsvindue.

For vinduer i ældre bygninger gælder det, at rammerne skal være sidehængte, og ruderne skal være lodret aflange eller kvadratiske. I småsprossede vinduer skal der bruges kitfals, medens der i dannebrogsvinduer kan benyttes trekantet glasliste.

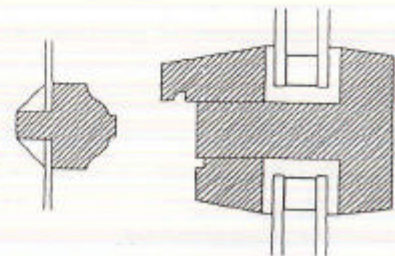

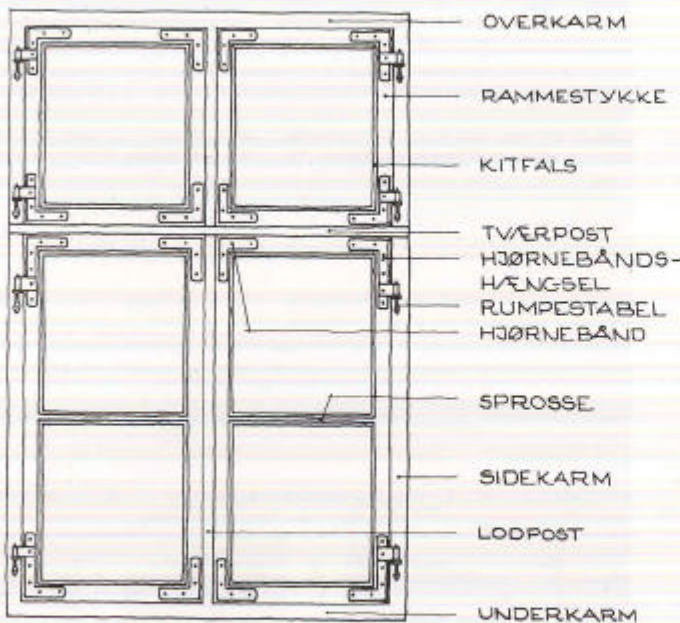
Blændede vinduer har et tomt og livløst udseende og tillades almindeligvis ikke. Det kan dog undtagelsesvis være nødvendigt at blænde vinduer. Opmuring skal her ske tilbagetrukket i plan med de øvrige vinduer, således at vinduestakten bevares.

Et typisk træk for vinduerne i byen er, at tværposten forsynes med drypnæse. Den viste detalje er udført med koblede rammer.

Vinduessprosser med hhv. enkeltglas og termorude. Sprosser som forsynes med termoglas ændrer helt karakter, idet rudens tykkelse kræver langt større sprosser end enkeltglas.

Opstalt af vindue med fagbetegnelser på vinduets enkeldele. Her et Dannebrogsvindue med klassicistiske proportioner.

Småsprossede vinduer findes i mange af Ribes gamle huse. Her ses et flot fire-rammet vindue.

GESIMSER OG FACADEDEKORATIONER

Bygningsdetaljer og facadeudsmykninger som gesimsbånd, bæreknaegte ved stokværk og tag-skæg, sålbænke, indfatninger omkring vinduer og kvadermuring er lige så vigtige for helheden som bygningens øvrige elementer. Det er i høj grad detaljerne, som beskriver en bygningens alder, stil-art og status. De bør derfor altid bevares og sættes i stand med stor omhu og respekt for deres oprin-delige udseende. Derved bevares ikke kun byg-ningen, men også dens udtryk og synlige histori-ske værdi.

Kunsthærdig ornamentik på bygningsfacaden vidner om bygherrens velstand.

Knægt fra 1520'erne.

Knægt fra 1570'erne.

Knægt fra efter 1580.

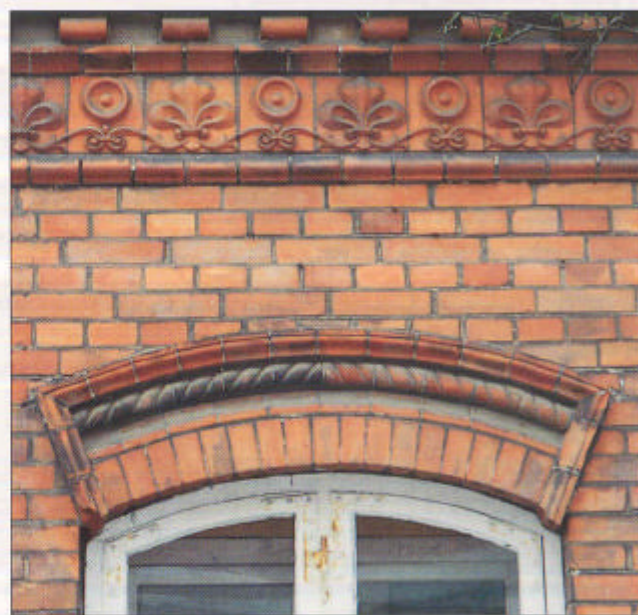

Knægt fra o. 1650.

Bindingsværkshusets bæreknaegte har en konstruktiv funktion, og indgår samtidig i facaden som et dekorativt element. Knægtene giver samtidig et fingerpeg om bygningens alder.

Facade med en enkel, men effektiv udsmykning i form af tilbagelegte vinduesfalske.

Her er facadeudsmykningen udført som gesims og vinduesstik af formsten i fornem forarbejdelse.

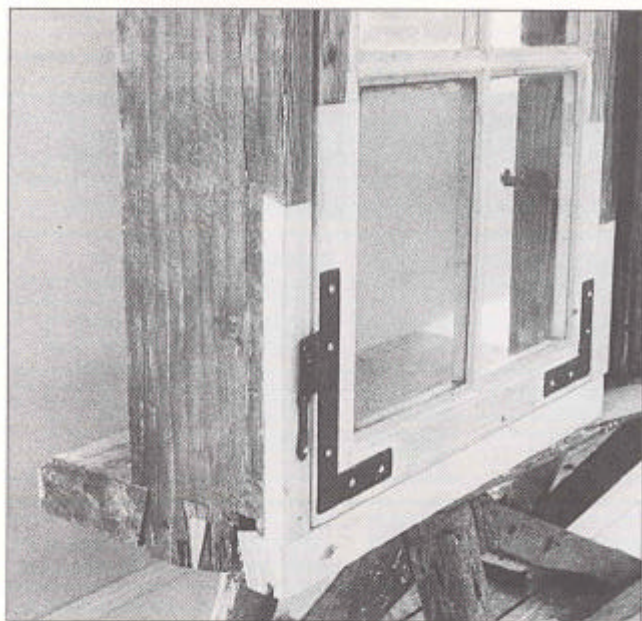
VEDLIGEHOELDELSE OG REPARATION

Respekt for det oprindelige er et væsentligt element i bygningsbevaring. Det gælder ved såvel materialevalg som arbejdets udførelse. Mange af bygningens oprindelige træk og materialer kan genskabes ved en grundig, men skånsom afrensning og fjernelse af tidligere "facaderenoveringer" i form af pladebeklædning og andre fremmedelementer. Ved afrensning er det vigtigt ikke at forvolde utilsigtet skade på overflader eller konstruktioner. Man bør være konsekvent ved fjernelse af moderne beklædninger. Herefter kan der ske en istandsættelse, som tager hensyn til såvel bygningens sundhed, oprindelige stil og udtryk, som ønsker om nutidig komfort. For at opnå et godt resultat er det vigtigt, at tingene bliver udført

korrekt. I Miljøministeriets "Information om bygningsbevaring" er der råd og vejledning at hente for husejere og håndværkere. Bladene kan rekvireres i Teknisk Forvaltning, Bygge- og Byplanafdelingen ved Ribe Kommune.

Informationsblade som kan anbefales:

- * Vedligeholdelse af bevaringsværdige huse
- * Afrensningsmetoder ude og inde
- * Overfladebehandling af murværk
- * Kalkning
- * Overfladebehandling af udvendigt træværk
- * Overfladebehandling af jern

Afrenset og udluset vindue. Dårligt karm- og rammetræ er udskiftet med nyt.

En forkert facadebehandling kan medføre alvorlige fugtskader. De første tegn vil som regel være afskallende maling og puds.

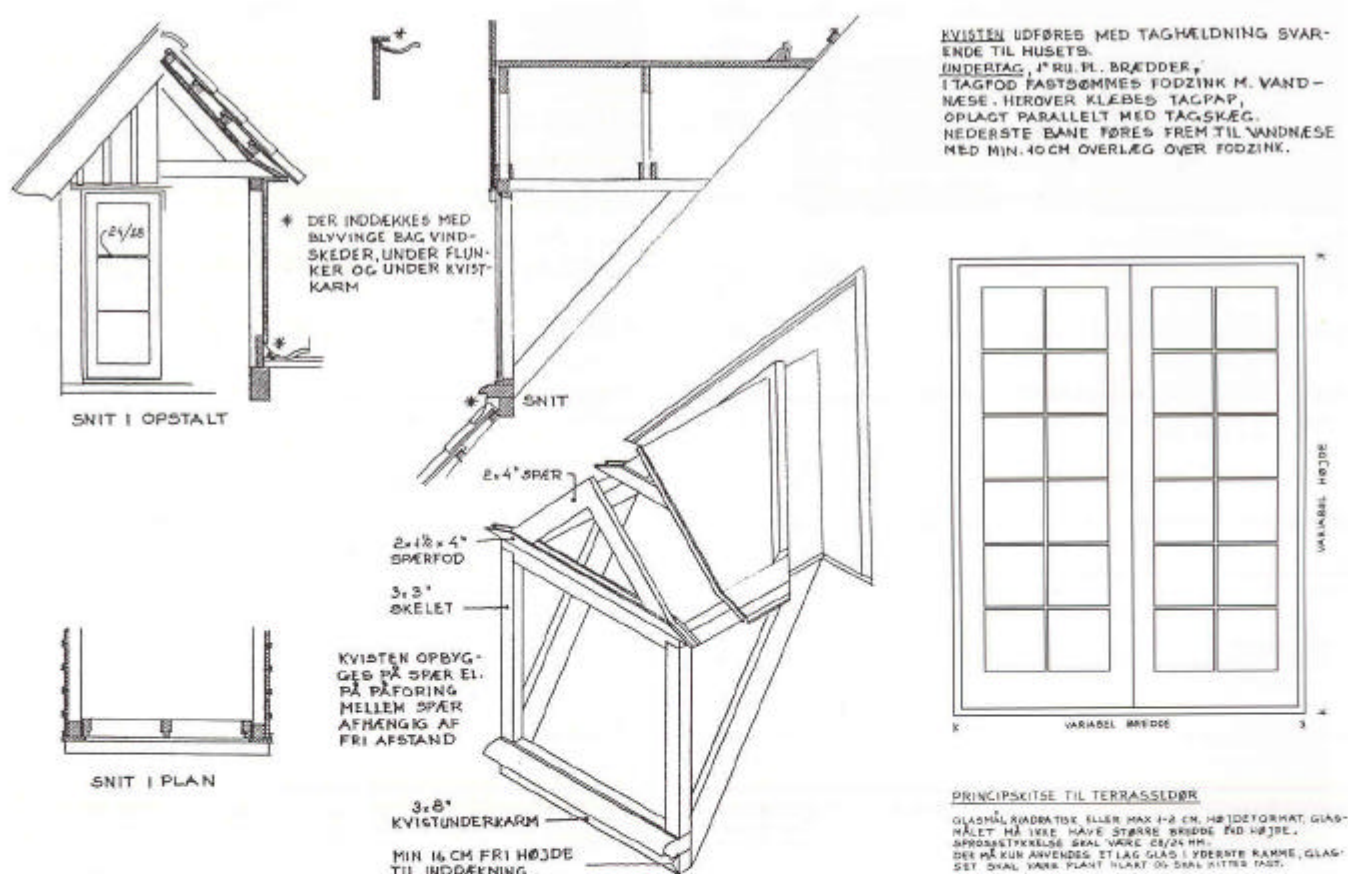
MATERIALER OG KONSTRUKTIONER

Af hensyn til bygningens sundhed bør man generelt vælge naturmaterialer. Det gælder for såvel kalkmørtel som oliebaseerede malinger, at de er meget porøse og derfor lader murværket ånde, hvilket er med til at modvirke fugtskader. Samtidig har en korrekt udført malerbehandling med traditionelle produkter en længere holdbarhed.

Ved reparation af murværk kan det være en god idé at anvende genbrugssten for at finde nogle, som passer i farve og format. Er der kun tale om nogle få skadede sten, kan de udhugges og vendes. På den måde bliver reparationen næsten ikke synlig.

Dårligt træværk kan også med fordel udskiftes med genbrugstræ, som generelt er af en bedre kvalitet end nyt.

Der er også økonomi i at reparere vinduer og døre frem for at isætte nye. Er døre eller vinduer i for dårlig stand kan man evt. vælge at isætte brugte. Skal der fremstilles nye har Teknisk Forvaltning standardtegninger, som gerne stilles til rådighed. Teknisk Forvaltning har ligeledes standardtegninger af andre bygningsdele så som kviste, skorstene m.m., ligesom man gerne giver råd og vejledning i konkrete sager.

Eksempel på standardtegninger med principdetaljer og materialebeskrivelser, som kan fås ved henvendelse til Teknisk Forvaltning, Bygge- og Byplanafdelingen, Bøge Allé 2, Ribe.

OVERFLADER OG FARVER

Skal man udføre vedligeholdelses- eller reparationsarbejder på en bevaringsværdig ejendom, er det vigtigt ikke kun at se på det, som er i dårlig stand. Bygningens overflader og farver er vigtige dele af helheden, som der også skal tages hensyn til.

Som udgangspunkt skal facader i blankt murværk bevares, men er en overfladebehandling nødvendig, må man se på, hvad der i øvrigt er tradition for i området. Generelt vil løsningen være at pudse eller skure facaden med kalkmørtel. Der vil ikke blive givet tilladelse til sprutpudsning, skalmuring eller andre løsninger som skjuler bygningens oprindelige karakter.

Farvevalget betyder meget for bygningens udseende. Som hovedregel bør man vælge nuancer af gule, røde eller brune jordfarver, men afdæmpede nuancer af andre farver kan i visse tilfælde også

anvendes. Det er vigtigt, at bygningen fremstår som en helhed, hvor farverne er afstemt efter hinanden.

Ønsker man at ændre farverne, skal man være opmærksom på, at også her skal der ske henvendelse til Ribe Kommune. Kommunen har fastlagt en vejledende farveskala, som sammen med bygningens stil og områdets karakter vil blive lagt til grund for en tilladelse.

Ved kviste lægges der vægt på, at de fremstår som en del af helheden. Det kan opnås ved at vælge materialer og farver, som svarer til hovedhuset. Til træværket foreskrives som oftest sort.

Ved bindingsværk er det historisk mest korrekte at kalke træværket over i samme farve som murværket, men ønsker man at fremhæve træet, kan det tjæres sort.

2 eksempler på bindingsværkshuse, begge med mønstermuret udfyldning i tavlene. T.v. er træ og murværk kalket i samme farve, medens bygningen t.h. har blankt murværk og sorttjæret træ.

UDENDØRSAREALER

De topografiske forhold har været af uvurderlig betydning for byens udformning, først og fremmest ubebyggeligheden mod vest. Hertil kommer 3 ådale, der skærer sig ind i byen fra øst. Bykernen er karakteristisk ved, at det åbne land mange steder går helt ind mod den oprindelige bykerne, mest tydeligt selvfølgelig ved Skibbroen. Disse byfronter er vigtige at bevare.

Byudvikling sker ved etablering af satellitbyer som Nørremarken. Herved bevares de grønne arealer lige uden for bykernen til et attraktivt rekreativt område for byens borgere. De grønne områder trækkes ind i byen f.eks. ved Mølle-dammen, der fortsætter i parkanlægget ved Kunstmuseet.

Det grønne islæt fortsætter i gaderne. Ribe Kommune planter træer, hvor det er muligt. Dette suppleres af træer i de private haver, så man flere steder ser trækronerne vælde ud over havemuren. Herudover sætter den enkelte ejer ofte stokroser og slyngroser op ad huset.

I byplejen tilstræbes det naturlige og oprindelige. Belægningerne i gaderne føres i disse år tilbage til granitsten, brosten og chaussésten. Dette følges op af de tilstødende ejendomme, hvor der ofte lægges pigsten op ad huset og chaussésten inde i porten og på gårdspladsen, med trædesten af ølandsfliser. Fritstående mure i teglsten, ofte pudsede, danner gaderummet, hvor der ikke er bygninger.

Øverst tv: Mange ejere pynter huset og samtidig gaden med stokroser og slyngroser op ad husets gadefacade.
Nederst tv: Den klare afgrænsning af byen mod det åbne land, som her ved Hovedengen og Skibbroen, er vigtig at videreføre omkring hele den gamle by.

Øverst th: I Tårnborgs gård findes et fint eksempel på en grøn P-plads midt i bykernen til lokal parkering.
Nederst th: Hvor der er "huller" i bebyggelsen, bør der opføres fritstående teglstensmure, som her i Fiskergade, for at markere de smalle gadeforløb.

LITTERATURLISTE

Byhuset, Byggeskik i købstaden

Gode råd om vedligeholdelse og istandsættelse. Gyldendal, 1980

Om byggeskik og vedligeholdelse

Miljøministeriet, Fredningsstyrelsen, 1983

Information om bygningsbevaring

Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen, 1992

(Kopier kan afhentes på Teknisk Forvaltning)

Kommuneatlas Ribe

Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen, 1990

Bevaringsplan Ribe

H. H. Engqvist, 1969

Ældre vinduer - forbedring eller udskiftning?

SBI-anvisning 142, Statens Byggeforskningsinstitut, 1984

Vinduer, tradition, vedligeholdelse og forbedring

Det særlige Bygningssyn, Fredningsstyrelsen, 1977

Klassicistiske huse i Ribe 1790-1850

Steffen M. Søndergaard, særtryk af bygningsarkæologiske studier, 1988

Med Hugo Matthiessen gennem Ribe, september 1917

Stig Jensen og Per Kristian Madsen, BYGD 1983

KONTAKT

udgivet 1975 i anledning af Det europæiske Bygningsbevaringsår.

Ribe i tusind år

Mogens Bencard og Svend Tougaard, BYGD 1978

Grønnegade 12 i Ribe

Fredningsstyrelsen og Den antikvariske Samling i Ribe, 1986

Tidsskriftet Bygning - By og Land

Landsforeningen for Bygnings- og Landskabskultur